

УДК 78.071.2:159.942]:378.013

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/97-3-53>**Аліна ШПИРКА,***orcid.org/0000-0003-1415-0504**викладач кафедри інструментально-виконавської майстерності
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
(Київ, Україна) a.shpyrka@kubg.edu.ua***Лариса БОНДАРЕНКО,***orcid.org/0000-0001-6913-2448**кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач науково-методичного центру досліджень, наукових проєктів та програм
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
(Київ, Україна) l.bondarenko@kubg.edu.ua*

ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОЇ ВИРАЗНОСТІ МУЗИКАНТА-ВИКОНАВЦЯ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА

У статті здійснено теоретичний аналіз проблеми формування емоційної виразності музиканта-виконавця у фаховій підготовці. Метою наукового пошуку було виявлення сутності та структури досліджуваного явища.

Виявлено, що ця наукова проблема є актуальною у сфері досліджень психології музики, музичної педагогіки, у сфері музичного виконавства тощо. З'ясовано, що в сучасних умовах музичне виконавство стає процесом емоційної комунікації виконавця та публіки, який відбувається через особистісну інтерпретацію музикантом-виконавцем закладених в музичному творі образів, а емоційна виразність стає ключовим сегментом цієї взаємодії.

Здійснено теоретичний аналіз та порівняння дефініції «емоційна виразність музиканта-виконавця», визначено її сутність та структуру. Для цього використано методи аналізу та узагальнення наукових джерел, наукових підходів, систематизації та теоретичного моделювання структури емоційної виразності музиканта-виконавця.

У статті з'ясовано, що проблема емоційної виразності та емоційної комунікації у мистецтві попри великий обсяг наукових розвідок ще не отримала цілісного підходу до розуміння сутності, особливостей формування емоційної виразності музиканта-виконавця в процесі фахової підготовки.

У результаті наукового пошуку нами визначено, що емоційна виразність музиканта-виконавця є складним феноменом, у якому інтегровані психологічні, художньо-естетичні та виконавсько-технічні складові музично-виконавської діяльності. У статті запропоновано такі структурні компоненти емоційної виразності музиканта-виконавця: мотиваційно-ціннісний, емоційно-емпатійний, когнітивно-аналітичний та практично-творчий, що забезпечують цілісне розуміння досліджуваного явища.

Ключові слова: емоційна виразність, емоційна виразність музиканта-виконавця, виконавська інтерпретація, емоції в музиці, фахова підготовка.

Alina SHPYRKA,*orcid.org/0000-0003-1415-0504**Lecturer at the Department of Instrumental Performance
Borys Grinchenko of Kyiv Metropolitan University
(Kyiv, Ukraine) a.shpyrka@kubg.edu.ua***Larysa BONDARENKO,***orcid.org/0000-0001-6913-2448**PhD in Pedagogy, Associate Professor,
Head of the Scientific-Methodological Centre of Research, Scientific Projects and Programs
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University
(Kyiv, Ukraine) l.bondarenko@kubg.edu.ua*

THE FORMATION OF EMOTIONAL EXPRESSIVENESS IN A PERFORMING MUSICIAN DURING PROFESSIONAL TRAINING AS A SCHOLARLY PROBLEM

The article presents a theoretical analysis of the problem of forming emotional expressiveness in a performing musician within the context of professional training.

The study aims to define the nature and structure of this phenomenon.

It has been established that this scholarly problem is relevant in the field of contemporary research in music psychology, music pedagogy, and musical performance studies. The study argues that musical performance is increasingly understood as a process of emotional communication between performer and audience, mediated by the performer's personal interpretation of the expressive content of a musical work, with emotional expressiveness serving as the key element of this interaction.

A theoretical analysis and comparison of the definition of emotional expressiveness of a performing musician has been carried out; its essence and structure have been determined. The study employs analysis and synthesis of the literature, systematization, and theoretical modelling of the structure of emotional expressiveness of a performing musician.

The article establishes that, despite extensive research, no comprehensive framework has yet been developed to understand the essence and particularities of the formation of emotional expressiveness in a performing musician during professional training.

As a result of the scholarly inquiry, it has been determined that the emotional expressiveness of a performing musician is a complex phenomenon integrating psychological, artistic-aesthetic, and performative-technical components of musical performance activity. The article proposes the following structural components of emotional expressiveness of a performing musician: motivational-axiological, emotional-empathic, cognitive-analytical, and practical-creative – components that ensure a comprehensive understanding of the phenomenon under study.

The study contributes a theoretical synthesis of existing approaches to defining the emotional expressiveness of a performing musician and in the clarification of its structural components.

Key words: *emotional expressiveness, emotional expressiveness of a performing musician, performative interpretation, emotions in music, professional training.*

Постановка проблеми. Проблема емоційної виразності виконавця набуває особливої актуальності в умовах сьогодення, де мистецтво стає «діалогом» між виконавцем та аудиторією. Емоційна виразність у цьому випадку забезпечує реалізацію художнього змісту музичного твору через призму емоційного наповнення та трансляції його виконавцем. Музичне виконання перестає бути процесом відтворення нотного тексту, а перетворюється на осмислений та складний акт взаємодії виконавця з публікою через внутрішню емоційну інтерпретацію авторського задуму.

Проблема емоційної виразності та емоційної комунікації у мистецтві попри великий обсяг наукових розвідок ще не отримала цілісного підходу до розуміння сутності, особливостей формування емоційної виразності музиканта-виконавця у процесі фахової підготовки.

У наявних дослідженнях науковці розглядають певні аспекти явища, зокрема психологічні особливості емоційного вираження, питання виконавської інтерпретації, відповідні засоби музичної виразності. Зважаючи на важливу роль емоційної виразності у виконавській діяльності музиканта, маємо відмітити недостатній рівень дослідження цього феномену в аспекті його формування у фаховій підготовці виконавця. Тому є необхідність систематизованого наукового дослідження емоційної виразності музиканта-виконавця як актуальної проблеми фахової підготовки у мистецькій освіті.

Аналіз досліджень. Аналіз наукової літератури допоміг нам з'ясувати, що проблема емоційної виразності виконавця досліджується у працях з музичної психології, музикознавства, виконавської інтерпретації, музичної педагогіки та ін.

Дослідники у сфері музичної психології – Р. N. Juslin (Juslin, 2010), А. Gabrielsson (Gabrielsson, 1996), К. R. Scherer (Scherer, 2003) – вивчали механізми емоційної комунікації в музичному виконавстві, розглядаючи емоційну виразність як процес емоційного наповнення твору виконавцем, різноманітності виконавських параметрів та здатності слухача сприймати ці емоційні сигнали. Згадані вище науковці займаються пошуком емоційного «коду», відповідних сигналів, які виконавець може передавати слухачській аудиторії за допомогою власного голосу або засобів музичної виразності в інструментальному творі. У межах їх досліджень розглянуто звукові канали передачі емоцій та як вони відображаються у сприйнятті слухачів.

У працях українських дослідників емоційна виразність виконавця розглядається в контексті мистецької педагогіки, музично-виконавської інтерпретації, музичної психології тощо. Г. Гаценко та Т. Калюжна (Гаценко, Калюжна, 2025) аналізують засоби музичної виразності, а М. Оболенська (Оболенська, 2025) розкриває значення тілесності в емоційній інтерпретації музики. Проблему виконавської виразності та художньої інтерпретації досліджують Т. Глушук (Глушук, 2016), Л. Гаркуша (Гаркуша, 2016) та ін. А серед зарубіжних авторів ці питання підіймаються в працях А. Friberg, G. Bresin (Friberg, Bresin, 2002).

Зарубіжні дослідники музичної психології Patrik N. Juslin та Alf Gabrielsson розглядають емоційну виразність виконавця, як процес комунікації музиканта та аудиторії через певний комплекс виконавських параметрів. Вони досліджують, як темп, артикуляція, динаміка, темброві забарвлення, фразування дозволяють розпізнати емоції,

закладені в музиці. Суголосною для нашого розуміння досліджуваного феномену є пропонування авторами ідея, щодо шляхів виникнення емоційної виразності завдяки наміру виконавця, втілення засобів її досягнення та процесу сприйняття слухачами (Gabrielsson, Juslin, 1996; Juslin, 2001).

У своїх роботах John A. Sloboda розкриває психологічні механізми виникнення та сприйняття емоцій в музиці. Автор розглядає роль емоцій у музичній діяльності та їхній вплив на процес музичного виконання. Дослідник у своєму доробку підкреслює, що музичне виконання є складною системою де пов'язані між собою розумові, емоційні та культурні чинники музичної творчості та наголошує, що музичне виконання здатне викликати спектр різноманітних емоцій, що і відіграє важливу роль у формуванні художнього досвіду аудиторії (Sloboda, 2005).

Останні дослідження емоційної виразності музичного виконання окреслюють пошук авторами чітких виконавських параметрів, необхідних для досягнення емоційної виразності. У такому контексті зарубіжні науковці називають емоційну виразність виконання як «експресивність виконання».

У науковому пошуку українських дослідників проблема емоційної виразності досліджується в музикознавстві та педагогіці музичного мистецтва. Проблема емоційної виразності вокаліста розглядалася у працях О. Єрошенко (Єрошенко, 2012), А. Зарицької, А. Зарицького (Зарицька, Зарицький, 2016).

Т. Глушук досліджує музично-виконавське мистецтво як процес художньої комунікації, в якому емоційний компонент відіграє важливу роль для передачі художнього образу твору (Глушук, 2016).

На підставі аналізу наукових джерел ми прийшли до висновку, що наявні наукові дослідження з проблеми емоційної виразності присвячено окремим аспектам цього феномену, а саме сутності процесу емоційної комунікації, пошуку емоційних сигналів та способу їх втілення завдяки засобам музичної виразності, особливостям музичної інтерпретації. Оскільки поза увагою науковців залишилася проблема формування емоційної виразності музиканта-виконавця у фаховій підготовці, необхідним є комплексне теоретичне осмислення цього феномену.

Метою статті є теоретичне обґрунтування формування емоційної виразності музиканта-виконавця у фаховій підготовці як наукової проблеми, а також визначення сутності та структурних компонентів досліджуваного явища.

Виклад основного матеріалу. У наукових джерелах емоційна виразність людини в загальному розумінні є здатністю пропускати через себе та транслювати емоційні стани, а у мистецькому ключі вона проявляється у різноманітних формах творчого прояву.

Емоційна виразність виконавця розглядається у різних галузях наукового знання, як дефініція, що має синонімічні прояви у науковій площині: «емоційність виконання», «емоційність музичного виконання» (Patrik N. Juslin, Alf Gabrielsson, 2001), «експресивність виконання», «музична експресія», «виконавська експресія» (Patrik N. Juslin, R. Timmers, 2010).

У нашому дослідженні ми використовуємо формулювання емоційна виразність музиканта-виконавця, як таке, що є підсумком наших попередніх наукових розвідок. Наявні наукові доробки показують окремі аспекти цього явища (психологічні механізми, засоби музичної виразності, механізми сценічної комунікації та інші), але не розкривають теоретичну сутність дефініції «емоційна виразність музиканта-виконавця».

У музичному мистецтві емоційна виразність досліджується також в межах виконавської інтерпретації. Науковці Patrik N. Juslin та Alf Gabrielsson у своїх працях зазначають, що музичне виконання є процесом передачі емоцій. Виконавець передає емоційний зміст музичного твору завдяки використанню певного набору параметрів (темп, динаміка, фразування, темброве забарвлення звуку чи голосу, артикуляцію, агогіку та інше) (Gabrielsson, Juslin, 1996).

Музикант-виконавець виступає в ролі проміжної ланки між композитором та слухачами, посередником, який транслює емоційне наповнення твору через інтерпретацію музичного тексту, що надає виконанню індивідуального емоційного забарвлення.

У музичній психології емоційна виразність загалом виступає як процес емоційної комунікації, де виконавець здатен транслювати власний емоційний стан завдяки використанню музично-виконавських засобів. P. N. Juslin підкреслює, що музичне виконання якраз і є способом передачі емоцій, адже слухачі здатні вловлювати та розпізнавати емоційні стани музиканта-виконавця завдяки змінам у параметрах виконання (Juslin, 2001).

Klaus R. Scherer розглядає «емоційне вираження» як взаємодію механізмів виникнення емоцій та акустичних параметрів звучання (інтенсивність, висота, тембр, темп та інші), які здатні впливати на емоційні стани та розпізнаваність цих емоційних сигналів глядачами (Scherer, 2003).

Дослідження проблеми емоційної виразності в музикознавстві пов'язане з особливостями виконавської інтерпретації, де нотний текст є лише прикладом моделі художнього змісту, і саме виконавець наповнює його особливим емоційним звучанням. Тому тут на перше місце виходить індивідуальне бачення музиканта-виконавця, глибина його емоційного досвіду та здатність до творчого переосмислення музичного твору. Ми можемо спостерігати підтвердження цьому, коли один і той самий твір кожен музикант-виконавець виконує з абсолютно різним емоційним наповненням, використовуючи інші засоби музичної виразності.

Л. Гаркуша зазначає, що творчий процес інтерпретації музичного твору залежить від внутрішнього особистісного проникнення музиканта-виконавця у зміст художнього образу твору, що і зумовлює цю неповторність виконання різними виконавцями, прочитання ними музичного тексту (Гаркуша, 2016).

Аналіз наукової літератури дозволив нам виявити відсутність усталеного, узагальненого поняття «емоційна виразність музиканта-виконавця», яке б об'єднувало усі його складові в єдину систему.

Тому виникла потреба в уточненні та теоретичному обґрунтуванні цього поняття.

На підставі теоретичного аналізу наукових джерел ми визначасмо емоційну виразність музиканта-виконавця як здатність до інтерпретації та передачі емоційно-образного змісту музичного твору засобами виконавської техніки, інтонаційної гнучкості, художнього мислення та сценічної виразності.

Структура емоційної виразності виконавця. Аналіз наукової літератури з проблематики нашої розвідки вказує на те, що емоційна виразність музиканта-виконавця має риси багатокомпонентної структури, в якій інтегруються та взаємодіють психологічні, художньо-естетичні та виконавські аспекти музичної творчості.

Узагальнюючи висновки наших попередніх розвідок (Шпирка, 2018) щодо структурних компонентів емоційної виразності вокаліста, ми пропонуємо адаптувати їх до контексту всієї музично-виконавської діяльності. Тому ми виокремлюємо такі структурні компоненти емоційної виразності музиканта-виконавця: мотиваційно-ціннісний, емоційно-емпатійний, когнітивно-аналітичний та практично-творчий.

Мотиваційно-ціннісний відображає естетичні потреби, внутрішню мотивацію на емоційно виразне виконання, систему художніх орієнтацій виконавця. Емоційно-емпатійний відображає

здатність до глибокого переживання, співпереживання закладеному в музичному творі художньому образу, персонажу чи події. Когнітивно-аналітичний компонент необхідний для усвідомлення структури музичного твору, втілення його художнього образу. Це проявляється в інтерпретаційному мисленні та розумінні засобів музичної виразності, які необхідні для досягнення емоційно виразного виконання. Практично-творчий компонент у виконавській діяльності реалізується завдяки втіленню індивідуального бачення виконавцем емоційного змісту твору.

У комплексній взаємодії ці компоненти забезпечують системний характер емоційно виразності музиканта-виконавця, як важливої фахової характеристики.

Емоційна виразність музиканта-виконавця є складним структурованим явищем, в якому поєднуються як технічні, так і художньо-інтерпретаційні, інтонаційні засоби. Вона дозволяє втілювати глибину емоційного змісту музичного твору і формується завдяки усвідомленому включенню музиканта-виконавця у процес переживання емоційного образу твору через призму власного світосприйняття та його сценічного втілення.

Висновки. Проведений аналіз наукових досліджень засвідчив, що проблема емоційної виразності виконавця є однією з актуальних у сучасному науковому дискурсі та розглядається в межах різних галузей наукового знання – музичній психології, музикознавстві та музичній педагогіці. У працях зарубіжних дослідників емоційна виразність розглядається переважно у контексті емоційної комунікації у музичному виконанні, а також через систему виконавських параметрів, які забезпечують передачу емоційного змісту музики слухачам. У дослідженнях українських науковців увага зосереджується переважно на питаннях виконавської інтерпретації, художнього осмислення музичного твору та формування професійної майстерності музиканта.

У результаті теоретичного аналізу встановлено, що емоційна виразність виконавця є складним інтегративним феноменом музично-виконавської діяльності, який поєднує емоційно-психологічні, художньо-інтерпретаційні, виконавсько-технологічні та комунікативні аспекти музичного виконання. Вона проявляється у здатності виконавця глибоко переживати художній зміст музичного твору, інтерпретувати його відповідно до власного емоційного досвіду та передавати емоційний зміст музики слухачам за допомогою системи виконавських засобів.

Нами запропоновано структуру емоційної виразності виконавця, яка включає мотиваційно-ціннісний, когнітивно-аналітичний, емоційно-емпатійний, прак-

тично-творчий. Взаємодія зазначених компонентів забезпечує цілісну реалізацію художнього змісту музичного твору у процесі музичного виконання.

Встановлено, що формування емоційної виразності виконавця має міждисциплінарний характер і потребує врахування положень музичної психології, музикознавства та музичної педагогіки.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні методики формування емоційної виразності майбутніх музикантів-виконавців у процесі фахової підготовки, а також у дослідженні ефективних педагогічних умов розвитку емоційної культури виконавця у сучасному освітньому просторі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гаркуша Л. І., Економова О. С. Виконавська інтерпретація музичних творів у структурі професійної підготовки майбутнього педагога-музиканта. Професійна мистецька освіта і художня культура: виклики XXI століття : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 14–15 квіт. 2016 р. С. 520–529. (дата звернення: 30.03.2026).
2. Гаценко Г., Господінова М., Калюжна Т. Засоби музичної виразності естрадної пісні як складова режисури сценічно-вокального твору. *Fine art and culture studies*. 2025. № 4. С. 17–30. URL: <https://doi.org/10.32782/facs-2025-4-3> (дата звернення: 30.03.2026).
3. Глушук Т. В. Музично-виконавське мистецтво як об'єкт дослідження українського мистецтвознавства. *Культура і сучасність*. 2016. № 1. С. 87–91. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Kis_2016_1_18 (дата звернення: 30.03.2026).
4. Єрошенко О. В. Виразність вокального виконавства: художні та природничі чинники. *Культура України*. 2012. Вип. 36. С. 252–261. URL: https://ic.ac.kharkov.ua/nauk_rob/nauk_vid_rio_old_2017/ku/kultura36/31.pdf (дата звернення: 30.03.2026).
5. Зарицька А. А., Зарицький А. О. Емоційність як основа професійної компетентності майбутнього співака-вокаліста. *Педагогічні науки*. 2016. № 74. Т. 3. С. 30–33. URL: <https://ps.journal.kspu.edu/index.php/ps/article/view/2152/1960> (дата звернення: 30.03.2026).
6. Оболенська М. М. Між тілом і текстом: соматичний інтелект музиканта як основа емоційної інтерпретації. *Українська музика*. 2025. № 3 (54). С. 95–102. URL: <https://journals.lnma.lviv.ua/index.php/ukrmuzyka/article/view/891> (дата звернення: 30.03.2026).
7. Шпирка А. О. Структурні компоненти емоційної виразності майбутнього вокаліста. *Музичне мистецтво в освітологічному дискурсі*. 2018. № 3. С. 36–42. URL: <https://doi.org/10.28925/2518-766X.2018.3.3642> (дата звернення: 30.03.2026).
8. Friberg A., Bresin R., Sundberg J. Overview of the KTH rule system for musical performance. *Advances in cognitive psychology*. 2006. Т. 2, № 2. С. 145–161. URL: <https://doi.org/10.2478/v10053-008-0052-x> (дата звернення: 30.03.2026).
9. Gabrielsson A., Juslin P. N. Emotional expression in music performance: between the performer's intention and the listener's experience. *Psychology of music*. 1996. Т. 24, № 1. С. 68–91. URL: <https://doi.org/10.1177/0305735696241007> (дата звернення: 30.03.2026).
10. Juslin P. N. Communicating emotion in music performance: a review and theoretical framework. *Music and emotion*. 2001. С. 309–338. URL: <https://doi.org/10.1093/oso/9780192631886.003.0014> (дата звернення: 30.03.2026).
11. Juslin P. N., Timmers R. Expression and communication of emotion in music performance. *Handbook of music and emotion: theory, research, applications*. 2010. С. 453–489. URL: <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199230143.003.0017> (дата звернення: 30.03.2026).
12. Scherer K. Vocal communication of emotion: a review of research paradigms. *Speech communication*. 2003. Т. 40, № 1–2. С. 227–256. URL: [https://doi.org/10.1016/s0167-6393\(02\)00084-5](https://doi.org/10.1016/s0167-6393(02)00084-5) (дата звернення: 30.03.2026).
13. Sloboda J. A. *Exploring the musical mind: Cognition, emotion, ability, function*. Oxford: Oxford University Press, 2005. 460 p. URL: <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198530121.001.0001> (дата звернення: 30.03.2026).

REFERENCES

1. Harkusha, L. I., & Ekonomova, O. S. (2016). Vykonavska interpretatsiia muzychnykh tvoriv u strukturi profesiinoi pidhotovky maibutnoho pedahoha-muzykanta [Performance interpretation of musical works in the structure of professional training of a future music teacher]. In *Profesiina mystetska osvita i khudozhnia kultura: vyklyky XXI stolittia* (pp. 520–529). Kyiv. [in Ukrainian]
2. Hatsenko, H., Hospodinova, M., & Kaliuzhna, T. (2025). Zasoby muzychnoi vyraznosti estradnoi pisni yak skladova rezhysury stsenichno-vokalnoho tvoriv [Means of musical expression in popular music song as a component of stage direction in vocal performance]. *Fine Art and Culture Studies*, (4), 17–30. <https://doi.org/10.32782/facs-2025-4-3> [in Ukrainian]
3. Hlushchuk, T. V. (2016). Muzychno-vykonavske mystetstvo yak ob'iekt doslidzhennia ukrainskoho mystetstvoznavstva [Musically-carrying out art as object of research of Ukrainian study of art]. *Kultura i suchasnist, 1*, 87–89. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Kis_2016_1_18 [in Ukrainian]
4. Yeroshenko, O. V. (2012). Vyraznist vokalnoho vykonavstva: khudozhni ta pryrodnychi chynnyky [Expressiveness of vocal performance: artistic and natural factors]. *Kultura Ukrainy*, 36, 252–261. [in Ukrainian]
5. Zarytska, A. A., & Zarytskyi, A. O. (2016). Emotsiynist yak osnova profesiinoi kompetentnosti maibutnoho spivaka-vokalista [Emotionality as the basis of professional competence of a future singer-vocalist]. *Pedahohichni nauky*, 74(3), 30–33. [in Ukrainian]
6. Obolenska, M. M. (2025). Miz tilom i tekstom: somatychnyi intelekt muzykanta yak osnova emotsiinoi interpretatsii [Between body and text: Somatic intelligence of the musician as the basis of emotional interpretation]. *Ukrainska muzyka*, 3 (54), 95–102. <https://journals.lnma.lviv.ua/index.php/ukrmuzyka/article/view/891> [in Ukrainian]

7. Shpyrka, A. O. (2018). Strukturni komponenty emotsiinoi vyraznosti maibutnoho vokalista [Structural components of the future singer's emotional expressiveness]. *Muzyczne mystetstvo v osvitolohichnomu dyskursi*, (3), 36–42. <https://doi.org/10.28925/2518-766X.2018.3.3642> [in Ukrainian]
8. Friberg, A., Bresin, R., & Sundberg, J. (2006). Overview of the KTH rule system for musical performance. *Advances in Cognitive Psychology*, (2), 145–161. <https://doi.org/10.2478/V10053-008-0052-X>
9. Gabrielsson, A., & Juslin, P. N. (1996). Emotional expression in music performance: Between the performer's intention and the listener's experience. *Psychology of Music*, 24(1), 68–91. <https://doi.org/10.1177/0305735696241007>
10. Juslin, P. N. (2001). Communicating emotion in music performance: A review and theoretical framework. In P. N. Juslin, & J. A. Sloboda (Eds.), *Music and emotion: Theory and research* (pp. 309–338). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780192631886.003.0014>
11. Juslin, P. N., & Timmers, R. (2010). Expression and communication of emotion in music performance. In P. N. Juslin, & J. A. Sloboda (Eds.), *Handbook of music and emotion: Theory, research, applications* (pp. 453–489). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199230143.003.0017>
12. Scherer, K. (2003). Vocal communication of emotion: A review of research paradigms. *Speech Communication*, 40(1–2), 227–256. [https://doi.org/10.1016/S0167-6393\(02\)00084-5](https://doi.org/10.1016/S0167-6393(02)00084-5)
13. Sloboda, J. A. (2005). *Exploring the musical mind: Cognition, emotion, ability, function*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198530121.001.0001>

Дата першого надходження статті до видання: 04.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 25.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 19.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

